

ΤΡΑΠΕΖΙΣΤΗΜΙΟ ΙΟ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝ
ΛΕΥΘΥΝΤΗΣ ΑΝΚΑΛΩΤΗΤΗΣ ΚΟΝΣΤΑΝ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1956

ΕΤΕΡΕΤΗΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

BIBLIA

Ἰωάννου Συκουτρῆ: «Μελέται καὶ ἄρθρα».

Κατορθώθηκε, ἐπιτέλους, νὰ ἔχουμε ἕναν τόμο μελετῶν καὶ ἄρθρων τοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ, χάρις στὴ φροντίδα τῆς κ. Χαράς Συκουτρῆ καὶ τὸ μόχθο δυὸ πιστῶν μαθητῶν του, τοῦ κ. Ἀντωνίου Μωραΐτη καὶ τοῦ κ. Νάσου Δετζώρτζη. Ὅταν συλλογίζεται κανεὶς πόσο χαρτὶ ξοδεύεται κάθε μέρα γιὰ νὰ τυπωθοῦν πράγματα, προορισμένα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή γιὰ τὸ καλάθι τῶν ἀχρήστων, τέτοιες καθυστερήσεις μᾶς γεμίζουν πικρία. Καὶ μᾶς κάνουν νὰ σκεπτόμαστε πὼς μιὰ ἔκδοση σὰν αὐτὴν ποὺ τώρα ἔχουμε μπροστὰ μας, καταντᾷ σχεδὸν μιὰ ὑπόθεση ἡρωϊκῆ.

Δὲν ξέρω ἀν θὰ εἶταν τόλμη νὰ ἐλπίσουμε ὅτι ὁ ἡρωϊσμός αὐτὸς θὰ συνεχιστεῖ. Γιατί ὁ πρῶτος αὐτὸς τόμος, παρ' ὅλο τὸν ὄγκο του (650 σελίδες μεγάλου σχήματος) δὲν ἔχει περιλάβει παρὰ ἕνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ Συκουτρῆ, μὲ τὴν προτίμηση μάλιστα ἀνάμεσα σὲ κείμενα ποὺ λόγῳ τῶν θεμάτων τους ἀπευθύνονται σ' ἕνα εὐρύτερο κοινό. Δὲν πρέπει νὰ νομισθεῖ ὅτι γι' αὐτὸ εἶναι καὶ οἱ λιγότερο σοβαροὶ, οἱ λιγότερο ἐνδιαφερόμενοι. Ἰσα-ἴσα, καθὼς ὁ συγγραφέας δὲν κλείνεται μέσα στὸν εἰδικό, τὸν ἀποκλειστικό χῶρο τῆς Ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἀπλώνεται ἀδέσμευτος σὲ περιοχὲς πλατύτερα πνευματικῆς, φανερῶνει κάτω ἀπὸ ἕνα πολυεδρικότερο πρίσμα καὶ τὴν ἴδια του τὴν προσωπικότητα.

Ὁ Συκουτρῆς μιλάει ἀπάνω σὲ θέματα πνευματικῆς ἀκτινοβολίας ποὺ ἔχουν κατὰ καιροὺς ἀνακινηθεῖ ἢ ἐπάνω σὲ βιβλία ποὺ θέτουν ζητήματα, χωρὶς οὔτε μιὰ στιγμή νὰ χάνει τὴν ἐπαφή του μὲ τὶς πραγματικότητες ποὺ ἀφοροῦν, οὔτε ν' ἀπομονώνεται ἀπὸ τὰ ρεύματα ἰδεῶν ποὺ κυκλοφοροῦν καὶ ποὺ ἀνοίγουν τὸ δρόμο στὴ λύση τῶν προβλημάτων. Θὰ πιστεῦτε κανεὶς ὅτι ὕστερ' ἀπὸ εἴκοσι καὶ πλέον χρόνια, οἱ θέσεις του θὰ εἶχαν χάσει ἕνα μέρος τῆς ἐπικαιρότητάς τους, τῆς δυνάμει τους δηλαδή γιὰ νὰ ἐπηρεάσουν ἄμεσα τὸν ἀναγνώστη. Ἐν τούτοις μοιάζουν σὰ νὰ γράφτηκαν σήμερα, γιατί δὲν ἐκφράζουν ἀπλῶς τρέχουσες ἰδέες ἀλλὰ τὴν ἔνταση ἑνὸς πνεύματος ποὺ χρησιμοποιοῦν τὶς ἰδέες ὡς μέσον καὶ ὄχι σὰν ἕνα τέρμα ποὺ θὰ φέρει τὸν ἡσυχασμό.

Ὁ Συκουτρῆς ποὺ θέλει νὰ εἶναι πάντοτε ἕνας φιλόλογος, δίνει περισσότερο βάθος σ' αὐτὴν τὴν ιδιότητα γιατί διαθέτει ἕνα ὀξὺ κριτικὸ πνεῦμα, πάντοτε ἐν ἐργηγόρσει, ποὺ τὸν τοποθετεῖ, μὲ τὴν διαισθητικὴ καὶ διεισδυτικὴ του τάση, μέσα στὸ χῶρο τῆς λογοτεχνίας. Ἡ βιβλιοκρισία, λόγου χάρι, γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Γιάννη Ἀποστολάκη, «Τὰ δημοτικὰ τραγούδια», ἐπιβεβαιώνει τὴν οὐσιωδέστερη ἀρετὴ ἑνὸς κριτικοῦ, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐλέγξει αὐστηρὰ χωρὶς νὰ ἐκμηδενίσει (εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀνόμαζε ὁ Νίτσε στὸν Σαιντ Μπέβ, «χαρμάνι ἀπὸ δηλητήριο καὶ μέλι»), κ' ἡ ἀνάλυση τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ γύφτου» τὴν κριτικὴ

αὐτὴ εὐφορία, ποὺ εἶν' ἔτοιμη ν' ἀντιμετωπίσει συγχρόνως ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν καὶ νὰ προχωρήσει ὡς τὰ ἔσχατα, χωρὶς νὰ κονιορτοποιήσει τὸ ἀντικείμενό της, ἀλλ' ἀπεναντίας ρίχνοντας ἀδιάκοπους φωτισμοὺς νὰ τὸ παρουσιάσει τελικὰ στὴν ἐσωτερικώτερη ἀκεραιότητά του.

Γενικά, ὁ Συκουτρῆς σὲ ὅλη τὴν ἔκτασή τῆς πνευματικῆς του δραστηριότητάς μᾶς ἐπιβάλλεται ὄχι μόνο μ' αὐτὴ τὴν διαύγεια καὶ τὴν εὐφορία ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀγνή καὶ ἀφανάνιστη διάθεσή του, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ διατηρεῖ ὅλο τὸ φανατισμό του γιὰ τὴν ἀλήθεια ποὺ ἠρωοποιεῖ. Ἐμβληματὸν του ἔχει τὸ non ridere, non lugere, neque detestari, sed intelligere. Καὶ τὸ βαθύτερο προνόμιό του εἶναι ὅτι ὑπῆρξε ἕνας καλλιτέχνης, μὲ παιδεία καὶ μὲ κατεύθυνση ἐπιστημονικῆ. Προνόμιό ποὺ εἶχε καὶ τὴ δυσάρεστη πλευρά του, ἀφοῦ σ' αὐτὸ κυρίως ὀφείλεται ὁ γλωσσικὸς διχασμός του. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἢ προσπάθεια ποὺ καταβάλλει γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ γλωσσικὴ του ἀνεξαρτησία, δηλαδή τὴν τοποθέτησή του ἔξω ἀπὸ τὴ διένεξη δημοτικῆς - καθαρεύουσας. Εἶναι ἡ μόνη περίπτωση ποὺ τοῦ ἔχει λείψει ἢ πειστικότητα. Μπορεῖ ἢ διγλωσσία νὰ εἶναι σήμερα — καὶ ποιὸς ξέρει γιὰ πόσον καιρὸ! — μιὰ μοιραία ἀνάγκη στὴν ὁποία ὑποταζόμαστε, ὅμως γι' αὐτὸ δὲν παύει ν' ἀποτελεῖ μιὰν ἀνωμαλία. Τὸ ὅτι ἐπήραμε στραβὸ δρόμο, δὲ δικαιολογεῖται μὲ τὸ ὅτι ἐβουλευτήκαμε ἤδη σ' αὐτόν. Ὁ Συκουτρῆς εἶχε μέσα του πολὺ περισσότερη ἐκρηκτικὴ ἀπ' ὅσην ἀρκεῖ καὶ στὸ μεγαλοφυέστερο ἐπιστήμονα. Κι' ὅσο ἡ ἐπιστημονικὴ του προδιάθεση τὸν ἔφερε πρὸς τὴν καθαρεύουσα, ποὺ τοῦ προσέφερε ἕνα ὄργανο πῶς εὐμεταχείριστο, τόσο ἡ φλόγα ποὺ ριπίζονταν μέσα του τὸν ἐσπρωχνε πρὸς τὴν δημοτικὴ. Εἶναι κρίμα, πραγματικά, ποὺ δὲν ἀγκάλιασε τὴν δημοτικὴ, ὄχι γι' ἄλλο λόγο ἀλλὰ γιατί φυσιολογικὰ τῆς ἀνήκε.

Ἡ φλόγα αὐτὴ τῆς δημιουργίας ποὺ ἔκαιγε μέσα του εἶναι ποὺ τὸν ἔκαμε παιδαγωγό. Ὅχι ἕναν ἀπλὸ μεταφορῆα γνώσεων ἀλλὰ ἕναν πλάστη ψυχῶν. Ὁ Συκουτρῆς, χωρὶς ἀμφιβολία, ξεπερνοῦσε τὰ μέτρα τοῦ καιροῦ του, ὅπως τὰ ξεπερνοῦσαν κ' οἱ συνάδελφοί του, στὸν τομέα του ὁ καθένας: Ὁ Κανελλόπουλος, ὁ Τσάτσος, ὁ Θεοδωρακόπουλος. Ἡ ὁμάδα αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει μέσα στὸ Πανεπιστήμιο μιὰ ἐποχὴ ἀπὸ κείμενα ποὺ δὲν ἐπανέρχονται εὐκόλα.

Ὁ Συκουτρῆς πέθανε τριανταεξ χρόνων. Ἀλλὰ μᾶς ἄφησε ἔργο — καὶ μέσα σ' αὐτὸ ἐννοοῦμε καὶ τὴν ἐπίδρασή του — ποὺ θὰ μπορούσε νὰ γεμίσει καὶ τὴν πῶς μακριά, ἔντονη καὶ πλήρη, ζωὴ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΓΑΛΛΙΑ

Τὰ βραβεῖα τοῦ 1955

Κάθε χρόνο τὰ καθιερωμένα βραβεῖα φέρνουν στὸ προσκήνιο τῆς ἐπικαιρότητας ὀνό-